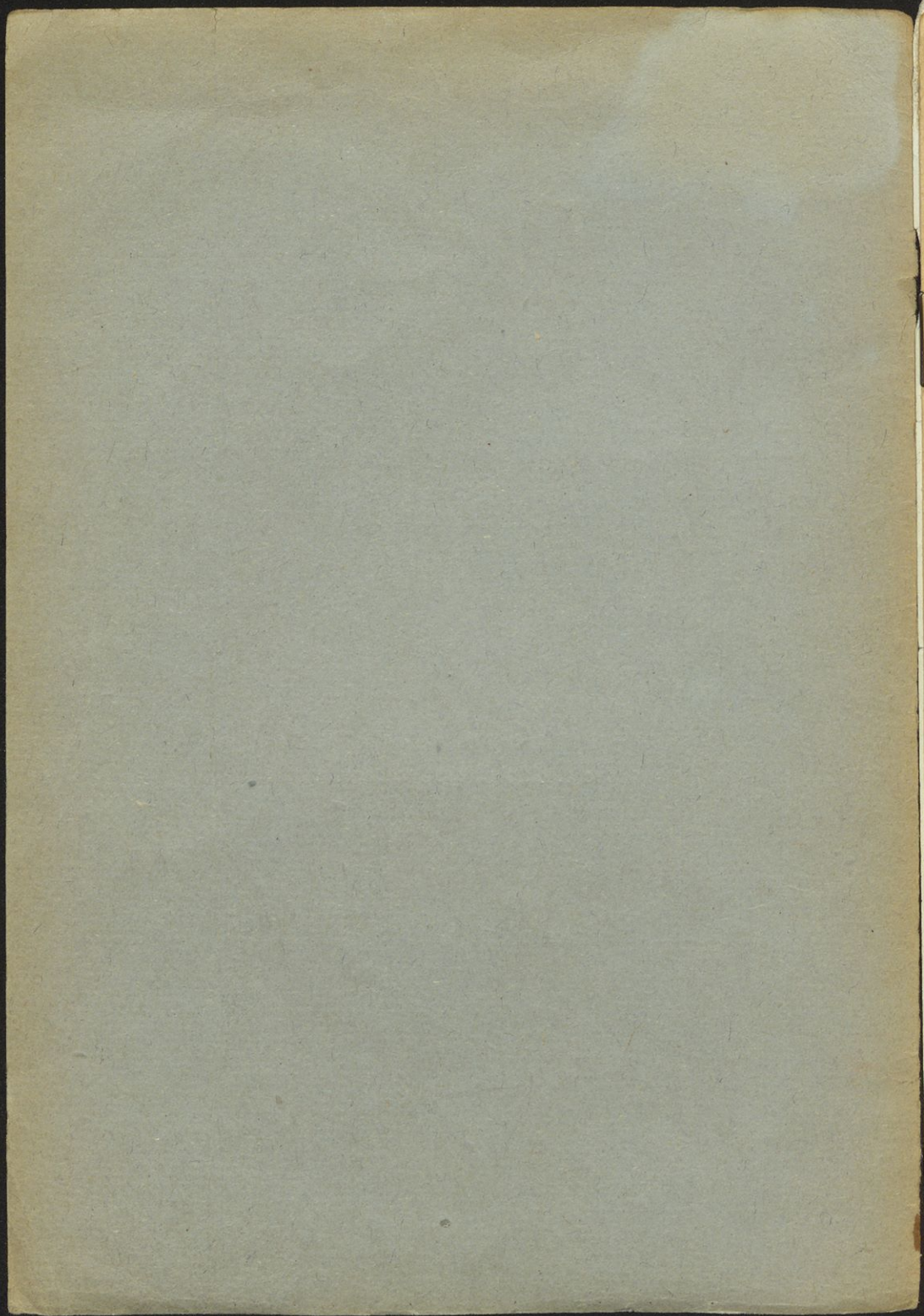

Marijškola

IZ STAREJŠE DOBE LEKARNIŠTVA
V SLOVENIJI

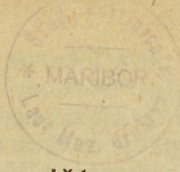
Iz predavanja na 3. kongresu slovanskih lekarnarjev
dne 5. oktobra 1934. v Zagrebu

15. VII. 1936 prenesel

5631 / 4

MK

48730

Mr. Franc Minařik, Maribor

Iz starejše dobe lekarništva v Sloveniji

Poleg samostanov in nekaterih mest so si po naših krajih pridobili nevenljive zasluge za procvit farmacije nekdanji deželni stanovi (kranjski, štajerski in koroški), ki so kazali v 16. in 17. in še začetkom 18. stoletja toliko skrb za zdravstvo dežel in za ugoden razvoj medicine in farmacije, da smemo farmacijo te dobe imenovati po teh avtonomnih deželnih oblastih. Ker je ta del naše zgodovine še malo znan in v domači in tuji strokovni zgodovini še malo obdelan, mislim, da je na mestu, če poročam o tej dobi.¹⁾ Prvi članek, ki je bil napisan o kranjski farmaciji, je izšel v praškem časopisu »Hygiea« leta 1889. iz peresa kranjskega zgodovinarja P. Radicsa, o štajerski deželni farmaciji pa je izčrpno poročal pred kratkim lekarnar N. Schniderschitsch, docent za zgodovino farmacije v Gradcu.

Že leta 1518. so predlagali zastopniki plemstva in meščanstva alpskih dežel (torej tudi Kranjci, Štajerci in Korošci) na zboru v Inomostu, da se naj lekarne nadzorujejo ter da se jim naj predpišejo cene. Leta 1530. pa so sklenili kranjski stanovi, da sprejmejo še drugega zdravnika v službo, (prvega so nastavili že 1516) ter da bodo nadzorovali lekarne. Da bi mogli bolniki dobiti zanesljiva zdravila, so najeli tudi izkušene lekarnarje z letno plačo ali »provizijo« 50—52 goldinarjev. Približno v isti višini je bila tudi plača štajerskih deželnih lekarnarjev. V Novem mestu omenjajo prvega deželnega lekarnarja Petra Klaus-a leta 1569. in 1570. Deželni stanovi so mu bili dovolili plačo in pa posojilo, da je mogel ustanoviti lekarno v kraju, ki je bil tedaj važno središče vojaških priprav proti Turkom. Njegove plače pa mu niso izplačevali, ampak so mu jo odračunali od dolga. Leta 1571. je že zaprosil za povišanje plače, leta 1575. pa si je dovolil opozoriti na to, da je njegov dolg pri deželi že plačan ter prosil, da mu od sedaj naprej dežela plačuje celo zaslužen provizijo. Ta slučaj nam kaže, da so, kakor na Štajerskem, tako tudi na Kranjskem deželni stanovi razumevali težke prilike začetnika, ter ustanavljanje lekarn gmotno podpirali, če je bilo treba. Že leta 1553. so deželani na desnem bregu Drave in v celjski grofiji prosili za letno »provizijo« kot podporo za doktorja in lekarnarja. Tokrat so bili še zavr-njeni. Leta 1587. pa je dobil celjski lekarnar vendar deželno provizijo in sicer na taj način, da so za lekarnarja odtegnili 50 gold. letno od plače deželnega fizika v Celju.

Leta 1587. so deželni stanovi najeli S. Gruebner-ja za deželnega lekarnarja v Ptujju »ali pa katerem drugem kraju, ki je blizu meje«. Nave-

¹⁾ Literatura: Peter pl. Radics: Geschichte des Apothekenwesens in Krain. Hygiea. Praga. 1889.

Norbert Schniderschitsch: Die Geschichte der Pharmazie in Steiermark. (Oba dela). Fran Minařik: Črtice iz zgodovine kranjske farmacije. Apotekarski Vjesnik. Zagreb. 1930—1934.

dena opazka nam kaže da je nova lekarna bila namenjena meji, oziroma vojaštvu, ki je branilo mejo proti Turkom, ne pa ravno ptujskemu mestu. Vendar je Gruebner smatral Ptuj za najprimernejši kraj, ker je tam ustanovil svojo lekarno. Ko pa je radi svoje vere moral Ptuj zapustiti, se je preselil po želji deželnih stanov v Varaždin, kjer je še tudi naprej ostal v štajerski deželni službi ter prejemal svojo plačo. Radgona je dobila 1599. deželnega lekarnarja, ki je imel od vlade navodilo, da naj bo pripravljen s svojo lekarno v slučaju vojne.

V Ljubljani so bili deželni lekarnarji: leta 1592. Vincencij Agnelati, leta 1607. Janes Verbec (slika 1.), 1619. Horacij Carminelli, 1655. Ludovik

Verbez

Slika 1. Grb Janeza Verbeca (po Valvazorju)

Hauenstein, 1670. Dominik Amadory, 1691. Janez Grafenhueber, Jan. Tosch, Jakob Frey, 1719. Josip Frey (sliki 2 in 3). Ker to niso bili posestniki ene in iste, ampak raznih lekarn, je jasno, da dohodki in čast deželnega lekarnarja niso bili trajno vezani na isto lekarno, ampak

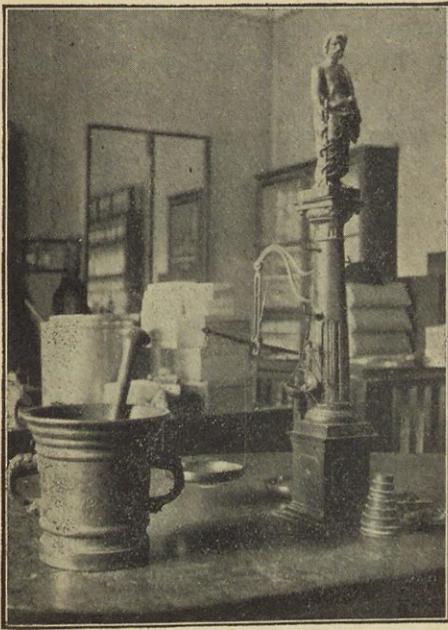
Slika 2. Možnar deželnega lekarnarja Ferdinanda Josipa Frey-a plem. Freudenfeldt. Spredaj je Frey-ev grb s Eskulapovo palico in kačo. Na zadnji strani roža. Iz leta 1719.

Slika 3. Možnar deželnega lekarnarja Ferd. Jos. Frey-a iz leta 1719. (glej sliko 2.)

so stanovi to službo podelili pač tistemu lekarnarju, kojega zanesljivo strokovno delovanje so hoteli nagraditi ali gmotno podpirati.

Leta 1691. so bili pa že vsi ljubljanski lekarnarji »deželni«, leta 1710. tudi oba novomeška. Ob tem času so torej vsi »meščanski« lekarnarji na Kranjskem prejeli »deželno provizijo«. Ob času upravnih spreje seveda odpadla služba in plača deželnega fizika in lekarnarja. Službo deželnega zdravnika je prevzel okrožni fizik pri okrožnih uradih (Ljubljana, Novo mesto in Postojna). Od deželnega lekarnarja je ostal le naslov. Tako se je še leta 1821. podpisoval Janez Nepomuk Wondraschek v Ljubljani kot »deželni« lekarnar. Levstek-ova lekarna v Ljubljani se še danes zove »deželna«. (Slika 4, 4-a in 4-b).

Slika 4.

Levstekova deželna lekarna v Ljubljani
Tehtnica s Eskulapom in možnar
(1784).

Iz navedenega nam je jasno, da deželne lekarne, vsaj po naših krajih niso bile nikoli last dežele ali deželnih stanov, deželni lekarnarji tudi niso bili najemniki deželnih lekarn, ampak zasebni posestniki svojih lekarn ter so uživali plačo dežele poleg dohodkov iz svoje lekarne, da so mogli lažje izhajati. Predno so stanovi vzeli farmacevta v deželno službo, so navadno prej poizvedovali o strokovni izkušnosti kandidata ter o razmerah v njegovi lekarni.

Na Štajerskem se je še ohranilo nekaj listin, ki vsebujejo dolžnosti in pravice deželnega lekarnarja. Na Kranjskem se je ohranil zanimiv novomeški dokument iz leta 1598.

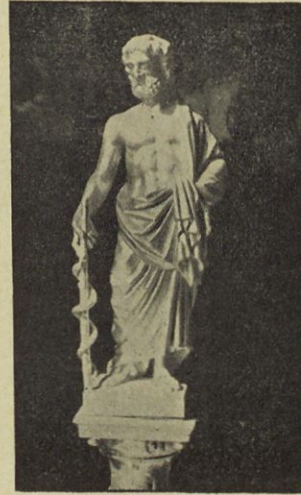
V tem letu je lekarnar Janez Leykaufft zaprosil pri deželni oblasti za službo in plačo deželnega lekarnarja, katero je imel tudi njegov prednik. Deželna oblast je naročila svojemu fiziku v Novem mestu, dr. B. Schoberju, naj se o prosilcu in o njegovi prošnji izjavi. Doktor je rešil zadevo na poseben način. Sestavil je sam »navodila ter pravi in potreben poduk, kako se naj lekarnar vede, kaj naj stori in kaj naj opusti«. Ta pravila je predložil lekarnarju, ki jih je prečital ter z lastnoročnim podpisom potrdil, da se jih hoče natanko držati, sicer naj zgubi svojo službo (slika 5). Ta pismena obljuba nadomestuje prisego, ki se je pozneje udomačila (slika 6). V omenjenih pravilih zahteva dr. Schober od lekarnarja pobožnost, treznost, radodarnost, zmernost, pokorščino proti zdravstveni oblasti; naj ne izdaja zdravil brez receptov; naj ne pusti lekarne brez vednosti zdravnikove same; če ga pošlje doktor k bolniku, naj svoje delo točno izvrši, naj o pravem času vsako leto zbira droge, jih dobro posuši in hrani; komposita naj pravilno pripravlja po Cordovem dispensa-

toriju ali po augustani; naj ne jemlje strdi mesto sladkorja, ne loja mesto surovega masla ali na robe; naj zdravila letno pregleda in stara zavrze; naj da enkrat na leto lekarno prostovoljno pregledati po zdravniku, naj pred pripravljanjem sestavljenih zdravil posamezne sestavine prej zdravniku pokaže; strupe naj da samo zanesljivim osebam; naj rabi pravilne uteži; naj ima lekarno na pripravnem kraju in snažno; naj ne računi zdravil predrago ter naj ne odaja »quid pro quo«.

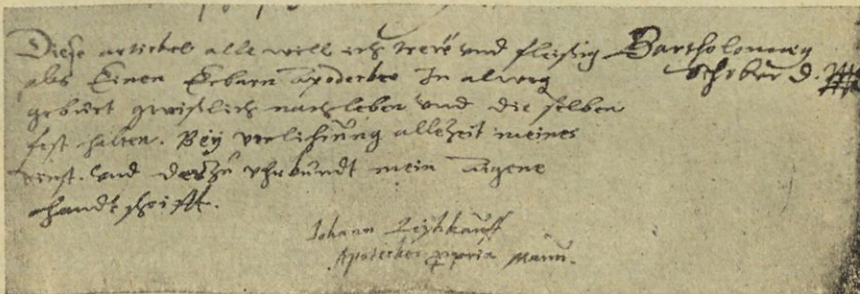
Te rokopisne zapovedi so bile namenjene le enemu mestu in enemu le-

Slika 4-a. Kip Higijeje na stebru tehtnice (Levstekova deželna lekarna v Ljubljani).

Slika 4-b. Kip Eskulapov na tehtnici (Levstek-ova deželna lekarna v Ljubljani).

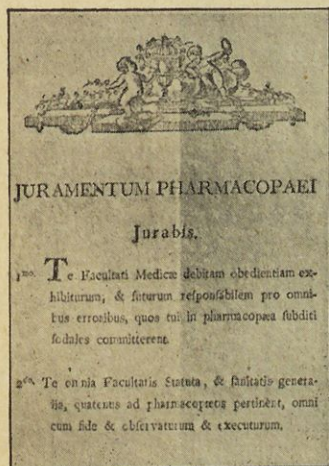

Slika 5. Pismena obljava lekarnarja Leyhkauffa

Besedilo: »Diese artickel alle will ich treu und fleissig als Einen Erbaren Apodecker in alweg geburt gewisslich nachleben und die selben fest halten. Bei Verlihrung alle Zeit meines Dinst. Und des zu Uhrkuntt mein aigene Handtschrift.«

karnarju. Leta 1710. še le je izšel v Ljubljani tiskan lekarnarski red s takso za celo deželo (slika 7), medtem ko sosedna Štajerska ni prišla nikoli do slične deželne ureditve lekarnarjevega delokroga. Že leta 1518., kakor sem že v uvodu omenil, so predlagali deželni zastopniki kranjski, da se naj lekarnarjem predpišejo cene, pa še le okoli 200 let pozneje so izdali omenjeno takso in red. V tem času pa, to je v 16. in 17. stoletju, srečamo večkrat, posebno o priliki lekarniških pregledov, željo po zakoniti ureditvi lekarnarjevih dolžnosti in pravic. Leta 1530. so sklenili stanoviti kranjski, da bodo lekarne nadzorovali, leta 1548. predlaga deželni zdravnik, da se uvede taksa. Istega leta so dali nalog neke- mu Kranjcu, ki je bil po opravkih na Dunaju, naj prinese zanesljiv prepis dunajskega lekarnarskega reda in takse. Že prej omenjena lekarnarska pravila doktorja Schober-ja za Novo mesto nam kažejo, da ob koncu 16. stoletja še ni bilo lekarnarskega reda. Da tudi takse ni bilo,

kaže nasvet Schoberjov, da naj da lekarnar ljudem zdravila »po znosni ceni« in če se s stranko radi cene ne more poravnati, da naj doktor določi ceno. Izrazi kakor »pravilna cena«, »znosna cena«, »zmerena cena«, »dovoljen dobiček« ali »skromen dobiček«, ki jih beremo večkrat v teku 16. in 17. stoletja, so seveda preveč splošni izrazi, kot da bi mogli dovesti do enakih cen po lekarnah. Že naziranjše posameznih ljudi o tem, kaj je zmereno, je jako različno in je mnogokrat odvisno od osebnih razmer in navad tako kupca kakor prodajalca. Leta 1691. zopet predlagajo ljubljanski pregledniki lekarn, da naj lekarnarji taksirajo recepte v »znosni višini« ter da naj predstojniki lekarn sami določijo ceno in tega ne prepuščajo pomočnikom in učencem. Vse svoje predloge so pregledniki tega leta sestavili v devetih točkah, ki vsebujejo skoraj vse, kar prinese pozneje ljubljanski lekarnarski red (1710.) v svojih pravilih (slika 8), tako da smemo smatrati uvod lekarnarskega reda za prvo tiskano izdajo netiskanih pravil, katera so bila že dvajset do trideset let prej pri nas v navadi.

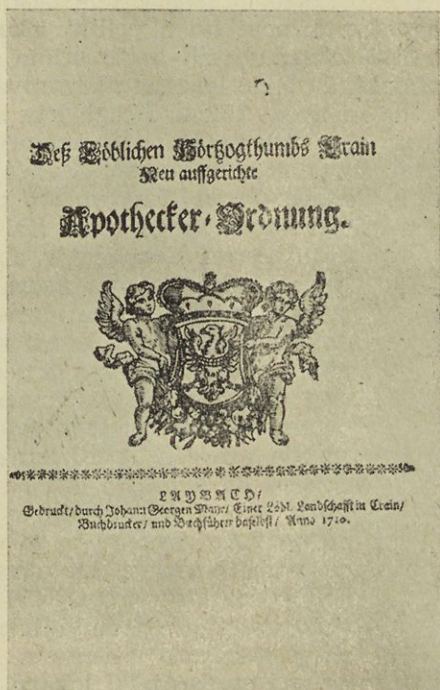
Slika 6. Prva stran prisege
(Lekarna Sušnikova,
Ljubljana)

Stalen reden cenik, torej taksa, ki jo je želela komisija leta 1707., je

Najvažnejše pa so bile za postanek našega ljubljanskega lekarnarskega reda revizije ljubljanskih lekarn leta 1707. Tokrat so pregledniki stavili v glavnem zopet iste predloge ko komisija leta 1691., razen tega pa so še pridejali željo, da se naj uvede stalen in reden cenik. To so utemeljili z dejstvom, da dela vsak lekarnar drugo in poljubno ceno, tako računni Frey v Ljubljani zdravila po deželni, Sartory in Spatt pa v nemški vrednosti (»in Teutschen Werth«). Kot zanimivost naj omenim tudi predlog vizitatorjev, da naj lekarniški pomočniki, ko nastopijo službo, obljubijo, da ne bodo pri prodaji tobaka in drugih reči iskali zasebnega dobička. Torej so Ljubljančani ob tem času menda že pridno kadili in če tobaka ni bilo — so ga iskali po stranskih potih.

Stalen reden cenik, torej taksa, ki jo je želela komisija leta 1707., je

izšla tri leta pozneje v lekarnarskem redu. V kataloge, ki so jih vizitatorji v Ljubljani in Novem mestu sestavili zadnja leta, so vpisali tudi cene, po katerih so tedaj lekarnarji zdravila prodajali. Verjetno je, da so služili ti katalogi za sestavljanje takse v lekarnarskem redu. Avtorji

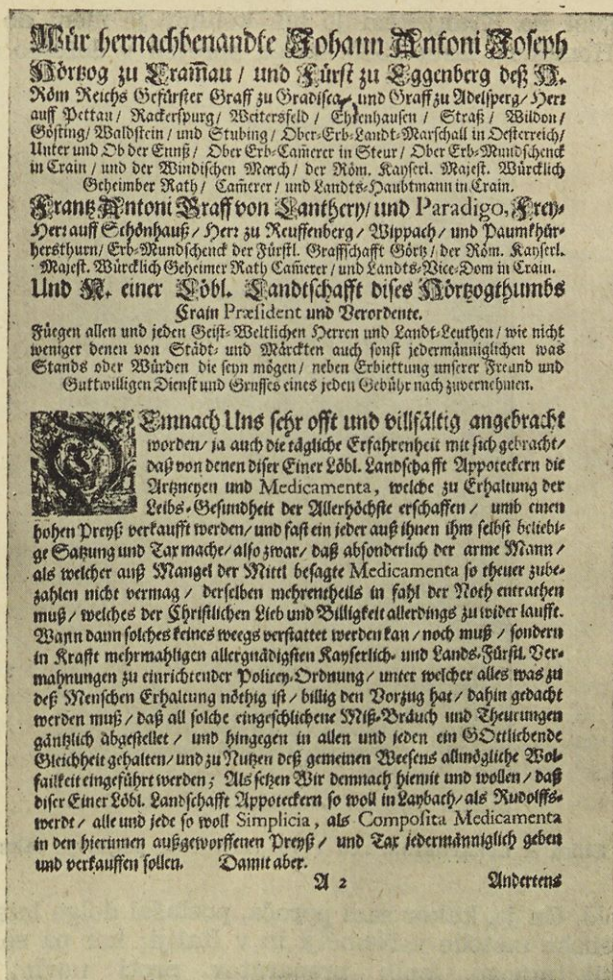
Slika 7. Lekarnarski red kranjski 1710 (naslovna stran)

reda so bili menda deželni zdravniki, ki so v tistih letih pregledavali lekarne. To so bili dokorji: Janez De Coppini, Marko Grbec, Janez Rherschiner. Deželni glavar kranjski pa je bil ob tem času Janez Anton, vojvoda Chrumlovski knez Egenberški.

Knjiga nosi naslov: »Des Löblichen Hörtzogthumbs Krain neu auffgerichte Apothecker-Ordnung. Laybach... Anno 1710.« (slika 7). Prve štiri strani so pravila, devetinpetdeset strani pa vsebuje takso, ki je torej glavni del apotekarskega reda. Dvajset strani, torej tretjino takse, napolnjujejo »simplicia« kot prvo poglavje, v ostalih poglavjih najdemo preparata in sestavljena zdravila. Dvajseto poglavje prinaša kemična zdravila v širokem pomenu besede (slika 9). Tu srečamo poleg kemičnih preparatov balsame, eleosacchara, elixiria, essentiae, faeculae, magisteria, olea destillata, salia, spiritus destillati in tincturae. Edenindvajseto ter poslednje poglavje je taxa pro laboribus. Cen za steklenice, lončke in škatljice pa še ne najdemo v tej taksi.

Lekarnarski red je višek naše avtonomne deželne farmacevtske zakonodaje, pa tudi njen poslednji važnejši dokument. In že v tem dokumentu

opazamo upliv centralne vlade, ki je nekaj desetletij pozneje prevzela vso skrb za narodno zdravje, saj avtorji v uvodu sami priznavajo, da so »večkratni premilostljivi cesarski in deželnoknežji opomini« pospešili izdajo knjige (slika 8).

Slika 8. Lekarnarski red 1710 (prva stran uvoda)

Poleg do sedaj omenjenih listin pa so važen vir za spoznavanje naše stano-
 vne preteklosti tudi inventarji ali katalogi lekarn, kojih jeden se je
 ohranil iz Maribora (1671.), štirje iz Novega mesta (1640., 1659., 1708.)
 in štirje iz Ljubljane (1658., 1678.). Po večini nam povedo, kakšne so
 bile zaloge naših lekarn ob tem času. Inventar Novega mesta (1640.)
 pa nam tudi poroča, da je bilo v lekarni 517 lesenih pušic, 230 lesenih
 škatlic, ki so bile prepleškane z živo rdečo in zeleno barvo, ter 237 po-

sod iz modro-bele majolike. Inventarji nam nudijo tudi možnost, da zasledujemo razvoj zdravilnih vrst in počasno napredovanje kemičnih ali spagiričnih sredstev. Leta 1640. srečamo prve mineralne kisline (spiritus salis, vitrioli, sulphuris); leta 1658. prva magisteria, salia volatilia in tincturae; leta 1659. prvokrat elixirium proprietatis Paracelsi, leta 1708. prve essentiae in spir. salis armoniaci volatilis.

Prvi paracelsist na Kranjskem je bil, kolikor je meni do danes znano, dr. Krištof Homelius. Leta 1585. so ga sprejeli v deželno službo z letno

		fl. lr.		pf.	
Ordnung.					
49					
<i>Cerata.</i>					
Cerat. De Ammoniaco	5j.	1. Bech Misch			
De Bethonica		Bethonica Haupt			4 3
Capitale		Eines andern Haupt			3 1
De Gratia DEI		Deß grossen Crucis			6 2
Hernioli Major.		Klein Crucis			4 2
Minor.		Corat			4 3
Santalin.		Stehr Waech			6 3
Cerz Aurifabor.		Ptle Waech			3 1
Arborez					
Apotheker Ordnung					
Swanzigster Theil					
Von unterschiedlicher durch die Kunst der Chymie					
preparirten Arzney.					
				fl. lr.	pf.
<i>Chymica.</i>					
Antimon. Diaphoret.	5j.			9	2
Cinabris Antimonij				14	2
Antihectici Poteri				12	3
Antimonij Flor.				9	2
Vitri				4	2
Arcani Duplicati				9	2
<i>Balfana Simplicia.</i>					
Balf. Angelicz	5j.	1. Gran Angelica			
Anili		Anelß			
Anthos		Kosmarin			
Aurant.		Pomerantschen	22		30
Caryophyllor.		Nelß			35
Cinamomi		Finnet			45
Citri		Sitronen			
Lavendule		Lapend			
Ligni Rhod.		Rosen-Holz			
				Balf.	

Slika 9. Lekarnarski red 1710. (Dvajseto poglavje takse)

plačo 175 gold. On je, kakor sam poroča, poslušal dolga leta stare in nove pristaše galenske metode v Nemčiji in v Italiji; ker pa so Paracelsus in drugi iznašli mnogo lepih preparatov proti novim boleznim je poskusil doznati tudi uporabo teh. Obljubil je, da bo v slogi deloval s tovariši, ki mogoče Paracelsovih preparatov ne uporabljajo, in da bo iznajdbe obeh, Galena in Paracelsa uporabljal, kakor bo bolezen zahtevala. Dr. Homelius je deloval v Novem mestu le do leta 1587. Tudi v Mariboru imenujejo leta 1537. nekega doktorja Hamelij-a. Do danes še nisem mogel doznati, ali je to mogoče sorodnik novomeškega zdravnika.

Poseben odtis iz kongresnega almanaha.

Tiskarna Dragutin Spuller, Samobor.

S 1998 / 9297

Schniderschitsch Norbert, Die Geschichte der Pharmazie in Steiermark bis zum Jahre 1850. I. Allgemeiner Teil. II. Die einzelnen Apotheken. Tiskal in založil Artur N e m a y e r v Mittenwaldu (Bavarsko). B. l. 4°. 140 + 148 str.

Prvi del knjige se bavi s splošnimi zadevami lekarništva od ustanovitve prvih štajerskih javnih lekarn v začetku 16. stoletja do srede 19. stoletja, ko so se razmere radi osrednje zakonodaje v vseh avstrijskih deželah izenačile. Kakor po drugih alpskih deželah tako so tudi na Štajerskem deželni stanovi v korist javnega zdravja podpirali in ščitili delovanje lekarn, ki je bilo mnogokrat otežkočeno po raznih okoliščinah. Nameščali so tudi »deželne lekarnarje«, ki so prejeli plačo kakor zdravniki in drugi deželni uradniki. Leta 1587. najdemo take lekarnarje že v Celju in Ptuj. Dolžnosti in pravice deželnih kakor tudi dvornih lekarnarjev in razvoj teh ustanov nam opisuje avtor v prvih dveh poglavjih. Nadalje poroča o nadzorovanju lekarn potom komisijskih pregledov (vizitacij), katerih namen je bil (in je še danes), da se oblast prepriča, ali so zaloge zdravil v lekarnah zadostne, dobre in nepokvarjene, potem o sestavi teh komisij, o času, načinu in uspehu njihovega delovanja. V četrtem in petem poglavju preiskuje pisatelj cene zdravil in poroča o poskusih, da bi se te cene za celo deželo izenačile, ter o predpisih za sestavljanje zdravil, ki so bila v prejšnjih stoletjih po naših lekarnah v rabi. Ti predpisi so bili po raznih knjigah (dispensatoria, autidotaria) različni, kar je, ko je število zdravnikov in lekarnarjev naraščalo, posebno otežkočalo enakomerno sestavljanje zdravil, dokler se ni uvedla za celo deželo avgsburška (1660), končno pa dunajska farmakopeja (1737). Šesto poglavje opisuje poskuse za uvedbo lekarniškega reda, ki naj bi uredil vsa vprašanja, ki se nanašajo na lekarništvo, enotno za celo deželo, kar pa se je uresničilo šele leta 1770. z uvedbo »inštrukcije za lekarnarje«, ki je veljala za vse avstrijske dežele, medtem ko so kranjski deželni stanovi že leta 1710. izdali »lekarniški red za vojvodinjo Kranjsko«. Sedmo poglavje govori o pomočniških letih učenja in potovanja, o prostovoljnih in predpisanih študijah lekarnarjev na univerzah, o izpitih, končno o predizobrazbi in izobraženosti, ki se je šele začetkom 19. stoletja po vseh avstrijskih deželah izenačila. Izmed znanstvenih delavcev naj omenim lekarnarja J. G. S u e s s - a v Gradcu, ki je izdal leta 1803. knjigo o lastnih preiskovanjih Rogaškega vreleca, in Franca B a u m b a c h a, ki je bil 1815—1828 lekarnar v Celju (pozneje pa v Mariboru) ter je napisal delo o mineralnih vrelih v Rimskih toplicah, v Laškem, v Dobrni in v Stubici. Za tem razpravlja pisatelj o domovini in številu štajerskih lekarnarjev, o splošnem položaju lekarnarja kot meščanskega obrtnika, o njegovih dolžnostih in pravicah ter o konkurenci, ki so mu jo delali ranocelniki (padarji) in brivci, potujoči kramarji in materijalisti, ponekod tudi menihi. Zanimivo pa je, da se niso lekarnarji, ampak ranocelniki v Celju in po celjski okolici pritožili radi hišne lekarne frančiškanov v Nazarju in dominikancev v Novemklostru, češ da jim škodujeta, ter poskusili doseči, da bi jima oblast prepovedala oddajanje zdravil izven samostana. Jednajsto in dvanajsto poglavje preiskuje dohodke in promet lekarn v raznih dobah, imovinske rzmere in družabni položaj lekarnarjev. V trinajstem članku, ki obravnava razmerje lekarnarjev med sabo ter njihovo združitve v lekarniške gremije, nas zanima bivša podružnica lekarniškega gremija v Slovenski Bistrici ter bivši sreski gremij v Mariboru. Sledeča poglavja prinašajo podatke o razmerju med zdravniki in lekarnarji — med njimi zanimiv mariborski zdravniško-lekarniški spor iz sedemnajstega stoletja — ter o notranji ureditvi in zalogah lekarn na podlagi ohranjenih

računov ter inventarjev, kojih najstarejši je iz Fontanove lekarne v Mariboru (1671), ki je bila tudi z dragocenimi zdravili dobro založena. Zadnja poglavja prvega dela poročajo o dobrih in slabih razmerah po lekarnah, o brezplačnih zdravilih za reveže ter o delovanju lekarnarjev v vojski, ki je branila deželo proti Turkom. V nekdanjih središčih vojnih priprav na meji, v Ptujju in Radgoni, sta se iz teh vojnih lekarn razvili stalni javni lekarni.

Drugi del vsebuje zgodovino štajerskih javnih lekarn od najstarejših poročil do leta 1850. ter abecedni seznam vseh v tem času na Štajerskem imenovanih lekarnarjev. Nas zanimajo posebno lekarne, ki so danes v Dravski banovini. V Marenbergu na primer je nastala leta 1785. iz samostanske hišne lekarne javna lekarna, katero so po kratkem času, menda radi pomanjkanja prometa, zopet opustili. Kakor marnberški in žički samostan, tako so ugedili hišno lekarno tudi minoriti v Slovenski Bistrici. Ta je imela pravico oddajati zdravila tudi bolnikom izven samostana, dokler se ne bi tam ustanovila javna lekarna; ta pa se je otvorila šele proti koncu 18. stoletja. (Mogočni bronasti možnar iz lekarne v Slov. Bistrici z letnico 1614, katerega je kupil letos mariborski muzej, je torej še iz samostanske dobe te lekarne.) Leta 1587. so deželni stanovci poslali v Ptuj, ki je bil tedaj središče vojnih priprav proti Turkom, deželnega lekarnarja Sebastijana Gruebnerja, da naj ustanovi lekarno ali v Ptujju ali v kakem drugem kraju blizu meje. Vidimo torej, da prva ptujjska lekarna ni bila namenjena mestu samemu, ampak meji, oziroma vojaštvu. Pozneje se je Gruebner, ker je bil protestant, moral preseliti v Varaždin, kjer je ostal v službi štajerskih deželnih stanov. Okoli 1640 sta bili v Ptujju že dve lekarni, ki obstojita še danes. Najstarejše poročilo o lekarnah v nekdanjem mariborskem okrožju je iz Celja (1577). Leta 1589. je postal tu deželni lekarnar Filip Jakob Hein, ki pa se je še istega leta vrnil na Kranjsko. Tudi Horacija Carminellija, ki je bil od 1603—1622. in Hauensteina, ki je bil od 1638—1643 celjski deželni lekarnar, najdemo pozneje v Ljubljani. Druga lekarna v Celju je bila ustanovljena 1642. Lekarnar Jožef Feriantschitsch (1745—1781) je kupil tudi »ius« drugo lekarne od lekarnarja Janeza Tuscheka, tako da je bila od tedaj zopet le ena lekarna v Celju.

Prvi lekarnar v Mariboru, čigar ime je ohranjeno, je bil Janez Paullus. Leta 1670. pa sta bili že dve lekarni v mestu, starejša Skolarjeva »pri orlu« in mlajša Fontanova »pri zamorecu«. Obe sta menda imeli le slab promet, ker sta često menjavali posestnika. Lekarnar Herzer »pri orlu« je kupil 1686 od vdove Fontanove tudi drugo lekarno. V tem času je bila Herzerjeva lekarna menda že na Glavnem trgu v hiši poleg sedanje lekarne. Hiša, v kateri je lekarna danes, je bila sezidana 1835. Leta 1719. je dovolila oblast lekarnarju Plumbu, da otvori zopet drugo lekarno v mestu, pod pogojem, da odškoduje dediče Herzerje, ki je bil pred leti kupil drugo lekarno. Lekarna »pri zamorecu« je bila v Gosposki ulici, dokler se ni preselila v drugi polovici 18. stoletja na Glavni trg, od tam pa 1918 spet v Gosposko ulico.

V Slovenjem Gradcu slišimo l. 1705. prvokrat o lekarni, l. 1775. pa je ni več bilo. Nekaj let pozneje je ustanovil okrožni zdravnik svojo hišno lekarno, iz katere se je razvila današnja javna lekarna. — V Brežicah je bila lekarna ustanovljena 1787, v Podčetrtku pa 1835.

Navedel sem nekaj kratkih podatkov iz bogate vsebine knjige, katero je napisal avtor — lekarnar in docent za zgodovino farmacije na graški univerzi — na podlagi večletnih arhivalnih študij. Zaslugo, ki si jo je pridobil s tem delom za zgodovino farmacije in kulturno zgodovino v obče, je priznalo tudi društvo za pospeševanje farmacevtske zgodovine s tem, da mu je podelilo Schelenzovo kolajno za izredne zasluge na polju zgodovine lekarn.

F. Minařik.